

INHOUD

- 9 1979
Rinny
- 14 1982
Niels
- 18 1996
Mark en Evert
- 20 1997
Mooi Gebit
- 22 2013
De Winter
- 25 2014
Wilte
- 27 2015

1979

Rinny

Rinny de Wreede was misschien niet het mooiste meisje van heel Gaasterland, maar wel van Bakhuizen en omgeving. Terwijl Doutsen stond te wachten in de lange rij voor het bruidspaar, pijnigde ze haar hersens over wie dat had gezegd.

Ze kende Rinny al van jongs af aan, toen ze nog buurmeisjes waren en naast elkaar op school zaten. En ook al zorgde de Cito-toets voor een splitsing van de hele klas, die zes jaar lief en leed met elkaar had gedeeld, ze bleven vriendinnen. Zijzelf ging naar de scholengemeenschap in Sneek, zoals bijna iedereen die hoger dan gemiddeld had gescoord. De rest kwam op de huishoudschool of Its terecht. Maar Rinny was een uitzondering: zij ging naar de leao. Ze ging er altijd op de fiets naartoe, een hoge herenfiets. En ze had er vast niet heel veel te doen, want na schooltijd, als Dou huiswerk moest maken, hing Rinny maar wat rond. Haar vader had dan wel een prachtig bureau voor haar getimmerd, maar Dou zag daar nooit een boek op liggen. Er stond een kaptafel naast, waar ze dan wel weer vaak achter zat. Dou had zich altijd verbaasd over de rij potjes die erop stonden.

Rinny had zo te zien nog altijd alles onder controle. Onverstoorbaar wierp ze zo nu en dan een blik over de rij, om dan weer met beide handen de volgende gast naar zich toe te trekken. Haar lange jurk, gebroken wit, zat als gegoten; het kant boven haar schouders en over de rok was goed op elkaar afgestemd en haar taille kwam perfect uit. Als tiener was ze al zo zelfbewust geweest. Alle jongens leken gek op haar. Doutsen wist zeker, dat toen ze zeventien was, de jongens over Rinny droomden en niet over haar. Het vreemde was dat Rinny niet bijzonder mooie ogen had - 'vissenogen' giebelden Tom en Anniek - maar er was wel iets mee. Ze sloeg haar oogleden net iets trager neer dan andere meisjes en waarschijnlijk was het dat, waarom alle jongens haar zo leuk vonden. Soms lukte het Dou een vriendje aan de haak te slaan, maar hij

hing dan bij háár uit het slaapkamerraam om een glimp van het buurmeisje op te vangen.

Op zich was Rinny heel aardig. Zelfs origineel, moest Dou toegeven, toen ze zelf eenmaal op de Rietveld zat. Autonoom, authentiek. In de periode dat iedereen 'in een deuk lag', deelde Rinny laconiek mee dat ze pret had. En toen alle meisjes op een zwarte omafiets rondcrossten, zat Rinny dus op die herenfiets. Dou had altijd vermoed dat het door die leao kwam, waar verder geen mens op zat. En door de slow motion van haar oogopslag.

'Pippi ...'

Rinny gaf een genadig knikje toen ze voor haar stond met een enveloppe met een minimaal bedrag aan geld.

Ze namen elkaar zwijgend op.

Toen draaide Rinny zich om naar de bruidegom: 'Wim, dit is Pippi, mijn vroegere buurmeisje, waar ik het zo vaak over heb gehad. Hoe gaat het met je, Pippi? Amsterdam, toch? Ik ben toch zo benieuwd, ik kom straks zo snel mogelijk naar je toe.'

Ze speelde het goed, Rinny. En zij speelde het mee. Ze feliciteerde, kuste, kreeg met moeite: 'Je bent een mooie bruid, Rinny' over haar lippen, gaf de jongen een hand en zei: 'Ik heet Doutsen.'

Wim deed denken aan een verkoper in keukens. Hij viel niet te beschrijven, er was niets opvallends aan zijn lengte, zijn steile kleurloze haar en zijn bril.

Rinny, waarom deze?

'Dus jij bent dat beroemde buurmeisje!' glimlachte hij en ze glimlachte dom terug. Wat zou Rinny allemaal niet hebben verteld?

'Leuk dat je gekomen bent en dankjewel.' Wim nam de enveloppe aan en plakte er een sticker op en zei tegen een meisje: 'Pippi van der Hoop,' en toen weer tegen haar: 'We krijgen zoveel cadeaus dus we pakken vanavond alles uit. Zoek maar een plekje.' Hij strekte zijn arm uit en wees door de zaal: 'Daar verderop zitten nog meer oude vriendinnen van Rinny.'

Terwijl ze de bezette tafeltjes scande, vroeg ze zich af wat Rinny bezield. Trouwen op je negentiende, wie deed dat nog tegenwoordig?

Een oude vrouw twee tafeltjes verderop knikte haar toe. Buurvrouw Tine van vroeger. Dat was veilig genoeg. Ze zat bij twee tantes van Rinny

die ook in Bakhuizen woonden. Dezelfde vissenogen. Mocht er nog familie van haar opduiken, dan zat ze hier veilig.

‘Nou zeg Pippi, wat leuk om jou hier te zien...’ was het direct en al gauw ging het gesprek over de tijd die zo snel ging want ja, buurvrouw Tine had indertijd op hen beiden gepast toen ze nog klein waren. Dou hoorde de tantes geanimeerd babbelen over de jurk van Rinny.

‘Zo mooi en dat kant ...’

‘Dat heeft een aardige duit gekost!’

‘Maar ze is het waard ...’

‘Je trouwt maar een keer, hè?’

Wat deed ze hier?

‘Wat zit jij hier in je uppie ...’

Naast haar was mevrouw De Wreede neergestreken. De tantes en de oude buurvrouw waren allemaal tegelijk naar de toiletten vertrokken. Alle gasten hadden Rinny en Wim intussen begroet en waren in de zaal gaan zitten. Het bruidspaar liep langs de tafeltjes. Wim droeg met overtuigende ernst de sleep achter zijn bruid aan tot Rinny besloot ergens neer te strijken en dan haar man dankbaar toelachte. Verbaasd keek Dou toe hoe Rinny de trouwring met een uitgestrekte arm toonde aan iedereen die hem maar wilde zien. Nog geen twintig en dan al zo burgerlijk. Ze nam een glas witte wijn van een dienblad en nam een slok. ‘Hallo mevrouw De Wreede.’

‘Pippi, wat leuk dat je hier bent. Het is toch wel een heel eind voor je ... zo uit Amsterdam.’

‘Ach ja ...’

‘Wat doe je daar nu?’

‘De Gerrit Rietveld Academie,’ en toen haar vroegere buurvrouw haar voorhoofd fronste, ‘de kunstacademie ...’

‘Ahh ... je had inderdaad iets artistieks ... je zat altijd te tekenen.’

Dou knikte en wachtte op de vraag of ze later wel in haar eigen onderhoud kon voorzien of dat ze van de staat moest leven.

‘Zie je die jongen nog wel eens?’ Mevrouw De Wreede kneep haar ogen tot spleetjes. Ook Rinny’s moeder dacht dus terug aan die laatste keer dat ze bij haar op de stoep had gestaan.

‘Welke jongen?’

‘Dat ben je nog niet vergeten, toch?’

Kalm en beleefd, Dou! sprak ze zichzelf toe en nam een slok van de wijn.

‘Wat ziet Rinny er prachtig uit.’

De vissenogen leken haar te fixeren, Dou keek onbewogen terug. Antwoorden op belangstellende vragen was geen verplichting. Kon ze al bij dat mens weg? Niet voor het eerst keek ze de zaal rond. Hij was er niet. Tom en Anniek gelukkig ook niet.

Rinny’s moeder knipoogde een paar keer met beide ogen en vroeg:

‘En heb jij al een vriend daar in Amsterdam?’

‘Ik heb het te druk met mijn opleiding, ik heb geen tijd voor mannen.’

‘Losse vriendjes toch wel?’

Dou kreeg de smoor in. Dat zat hier een beetje de vrouw van de wereld uit te hangen in dit achterlijke Gaasterland.

Toen werd er een elleboog op de tafel geplaatst, in een blauwe, opgestroopte mouw die bij een dito blauw jasje hoorde. De vissenogen pulden de oogkassen bijna uit.

‘En zie je je ouders nog wel eens?’ De dunne streepjes die voor wenkbrauwen door moesten gaan, vormden twee boogjes en mevrouw De Wreede knikte haar toe. De boodschap was duidelijk: mij kun je vertrouwen, bij mij is jouw verhaal veilig.

Maar alleen Rinny kon haar ogen neerslaan met die traagheid die haar zo aantrekkelijk maakte voor jongens. Mevrouw De Wreede knipperde te vroeg na haar vraag. De sensatiebelustheid spatte eraf.

‘En waarom zou ik u dat vertellen?’

Even vergrootten haar pupillen zich, toen glimlachte de oudere vrouw en viel ze terug in haar stoel.

‘Je hebt gelijk, Pippi. Het gaat me inderdaad niet aan.’ Ze hield het wijnglas voor haar mond en sprak verder vanachter het glas: ‘Maar je moet een ding niet vergeten, Pippi. Wij waren het die jouw ouders toen bijstonden. Ze kwamen bij ons om te vragen waar je kon zijn. Je was bij ons aan de deur geweest, dat ben jij ook nog niet vergeten. Ik zie je er nog staan, met twee zware tassen. Je vroeg naar Rinny en ik zei dat ze naar Sneek was gegaan. Je zei dat je daar ook heen zou gaan. Maar dat deed je niet. Waar moest jij naartoe met die zware tassen?’ Mevrouw De Wreede boog zich naar voren: ‘Rinny heeft je niet gezien in Sneek.’

De fletse ogen smeekten bijna om de oplossing van het vraagstuk dat de familie De Wreede nu al twee en een half jaar bezighield. De oplossing waar ze recht op hadden.

In de trein terug besloot ze dat het haar vader was geweest, die het over het mooiste meisje van Gaasterland had gehad.

1982

Niels

‘Je kunt niet niet gaan.’ Annieks stem aan de andere kant van de lijn was hoopvol.

Niet niet. Twee keer negatief was positief, maar betekende niet niet dan meteen van wél?

Doutsen keek het atelier rond, waar doeken aan de muren hingen met naakte vrouwen in kleuren die schreeuwden om aandacht. Ze wilde hier niet meer weg. Sinds gisteren wist ze dat ze de ruimte die ze zichzelf had gegeven, ruimte in tijd was, ruimte die haar beschermde tegen de dagelijkse afleidingen.

Ze had Niels vijf dagen naar de opvang gebracht en haar intrek in het atelier van de vader genomen. Daar viel het zonlicht vanuit het zuiden en het westen naar binnen en er lag geen speelgoed op de vloer. Maar de portretten aan de muur leidden haar toch teveel af. Het maakte haar kwaad. Hij wel!

De vader – ze was al bijna in het stadium dat ze hem voor zichzelf niet meer Maarten noemde – was het met die opvang niet eens. Ze hadden er steeds vaker heibel om. Met de deur slaan en de hoorn op de haak gooien gebeurde tegenwoordig dagelijks. Zuid-Afrika kwam niet eens zo slecht uit, hun allebei niet. Zo ging dat met mensen zoals zij. De ene keer werden ze als vanzelf in elkaars armen gedreven en niet alleen om de lust te stillen maar ook voor de lieve woordjes en de aaitjes over de rug. De kunst ... ja de kunst! De kunst had het laatste woord. En daarbij de troost, de bevestigingen: je weet toch dat ik alleen maar van jou houd ... En ik van jou. Maar op andere momenten vochten ze voor hun eigen gelijk, hun eigen terrein, hun eigen tijd en het scheelde niet veel of ze probeerden beiden 's ochtends als eerste weg te komen. Om maar niet met het kind achter te blijven.

Niels scharrelde intussen onbekommerd over de biezen matten van hun woninkje in de Jordaan en peuterde op zijn zwerftochten de cd's

uit de hoesjes en verruïneerde de kaften van hun kostbare kunstboeken; ze moest hem voortdurend in het oog houden, voor ze het wist, had hij de bladzijden uit hun lesboeken gescheurd. Op het consultatiebureau hadden ze gewaarschuwd dat hij achterliep. Hoe dat kwam, vroeg zo'n wijkverpleegster streng: kreeg hij zijn potje op vaste tijden; speelden ze wel met hem en hield ze zich aan de regels van rust, reinheid en regelmaat?

Gelukkig liet de vader het er niet helemaal bij zitten: hij kon goed voorlezen tot Niels rustig ademhaalde en in slaap sukkelde. Zelf was ze tegen die tijd doodop en kon ze geen greintje geduld meer opbrengen en trok ze de deur van Niels' slaapkamer liefst zo snel mogelijk achter zich dicht.

'Mama, mag Nies een koekje?'

'Mama, Babapappa kijken??'

'Mama? Mama! Ma-ma! MA-MA!'

Natuurlijk was het niet de hele tijd een bezoeking. Ze was met hem voor in het zitje naar Halfweg gefietst met zo nu en dan haar neus in zijn zachte, lichte kinderhaartjes. Hij had de koeien namen gegeven.

Maar ze telde de jaren af totdat hij naar school kon. Als ze een expositie had, liet ze zich vooruitbetalen zodat ze Niels hele dagen weg kon brengen. Daar was Maarten het weliswaar niet mee eens, maar hij had geen recht van spreken: meteen toen het streepje van de predictortest blauw kleurde had hij een atelier voor zichzelf geregeld. Hij zat dan wel 's winters met twee truien onder een duffel achter zijn ezel, maar dat kwam vreemd genoeg zijn werk ook nog eens ten goede. Hij leerde zichzelf aan om snel te werken want zijn modellen kregen het koud en smeekten constant om een pauze waarin ze een warme duster mochten omslaan. Waar zij dagenlang zat te ploeteren met een compositie of de keuze van het materiaal, schilderde Maarten steeds vaker direct op gevoel. Hij werd productiever, vervaardigde meer stukken in minder tijd. Terwijl de kwaliteit er niet op achteruitging! Het regende opdrachten, tegenwoordig zelfs al uit het Krugerpark!

Wél voor hem.

In de talloze discussies met Malouke over de vraag of kinderen het creatieve proces belemmerden of niet, betoogde zij altijd dat een kind moest kunnen, maar citeerde Malouke tot vervelens toe uit *A Room of One's Own* van Virginia Woolf. Dou serveerde Woolf af als uit een victoriaans

tijdperk waarin ze het feminisme net aan het ontdekken waren. Waarschuwingen van afgestudeerde Rietvelders met kinderen had ze weggevuurd. Ik ben niet zo stom als jullie, mij overkomt dat niet.

Ze had echt gedacht dat het kon. Werken terwijl het kind sliep. Haar potloden, verf en ezel namen immers lang niet zoveel ruimte in als Maartens grote doeken en potten verf.

En in het begin wás het goed gegaan! Een halfjaar kon ze tekenen als de kleine Niels in zijn wiegje sliep. Uit die periode dateerde het werk dat ze jaren later ophing wanneer ze werd gevraagd voor een expositie.

Maar Niels sliep steeds minder lang. Als ze hem 's middags, met haar gedachten al bij haar werkstuk, naar bed bracht, lag hij de twee uren die ze zichzelf had toegedacht, met open ogen te pruttelen. 'Slapen jij, slaap!' had ze wanhopig staan roepen aan de andere kant van de deur. Ten slotte stak hij zijn handjes al niet eens meer door de mouwen van zijn pyjamaatje en kreeg ze hem niet meer in zijn ledikantje.

'Mijn tijd krimpt,' klaagde ze tegen de vader, 'ik kom nergens meer aan toe.'

Geërgerd haalde Maarten met drie vingers een lok uit zijn gezicht.

'Werk dan in de ochtend!'

'Dat lukt niet!'

'Hij speelt dan toch?'

'Ik moet hem constant bezighouden, anders haalt hij alles overhoop.'

Maarten schaterde. 'Ik heb een ondernemende zoon. Ik was vroeger precies zo'n jongetje. En kijk eens wat er van mij terechtgekomen is ...' De blik die hij dan opzette begon haar steeds meer te irriteren.

Zeker. Maarten kreeg opdrachten die geld opleverden. Ze betaalden er de huur van. De huur van dit mooie woninkje. En dat was belangrijk. Dat ze in de Jordaan woonden. Hun huis was de pleisterplaats voor de vrienden uit de rest van het land. Na een bezoek aan een expositie of museum in de hoofdstad, kwamen ze graag langs. Hier kwam Malouke rode wijn drinken. Vrienden waren heel belangrijk voor de discussies over wat kunst hoorde te zijn.

Maar ze had op zijn minst een eigen ruimte moeten regelen.

'Zeg nou alsjeblieft iets ...,' hoorde ze de lage stem van Anniek in Terwolde zuchten.

‘Ik ga niet.’

‘Het is je vader.’

‘Je weet hoe het zit.’

Weer een zucht. En een stilte. Wat dacht ze nu?

‘Doe het dan voor mam. Ze mist je.’

‘Had ze eerder kunnen bedenken.’

‘Ze wil Niels zo graag zien.’

‘Flauwekul. Anniek, doe me een lol en bel me niet meer. Je bereikt er niets mee. Ik kom niet.’

Bijna liet ze zich ontvallen dat het haar speet dat ze Tom en haar met de rompslomp van paps begrafenis opzadelde. Maar ze hield haar mond. Van het een zou het ander komen en ze had er geen behoefte aan het hele verhaal weer af te steken.

‘Denkt Maarten er ook zo over?’

‘Maarten denkt niets, want Maarten gaat naar Zuid-Afrika. Die staat hierbuiten.’

‘Wat vreemd.’

‘Misschien. Het is niet anders. Sterkte met de begrafenis. Dag Anniek.’

‘Annika ... Dag Pippi.’

Mark en Evert

‘Mam is teleurgesteld.’

Dou was alweer thuis met de baby’tjes en de kraamvisite druppelde langs. Of belde, zoals Anniek.

‘Mam had beter kunnen weten.’

‘Jullie wonen nu stukken dichterbij!’

‘Al woonden we naast haar ...!’

‘Ze wil ze graag zien. En ze hebben geen Zweedse namen.’

‘Eén kind met een Zweedse naam is wel genoeg.’ Maarten had erop aangedrongen dat zijn jong gestorven broertje Niels zou worden vernoemd. Ze had niet durven weigeren.

‘Is er dan niets veranderd, Pippi? Ook niet nu je weer in Friesland woont?’

‘Moment.’ Doutsen vlijde Evertje, die net zijn flesje had gehad, tegen haar schouder voor het boertje en klopte zachtjes op zijn ruggetje. Ja, alles was veranderd. Hoe anders wou Anniek het nog hebben? Andere man. Andere burgerlijke staat. Want Hotse had plechtig gezegd het kind te willen wettigen toen de predictortest weer blauw uitsloeg. Twee kindjes in plaats van één en niet door het geboortekanaal geperst, maar uit haar buik gesneden.

Werd ze nu dan ook een andere moeder? Ze hoopte het. Ze wilde het. Ze was nu Pippi Doutsen Wieringa-van der Hoop. De tweeling was vernoemd naar Hotses vader en grootvader. Haar vader – ook gestorven, maar toch – kwam niet in aanmerking voor vernoeming.

‘Ik ben eigenlijk wel benieuwd hoe het met Tom gaat. Ik kreeg een nietszeggend kaartje van hem met ‘gefeliciteerd met je kinderen’ en niet eens met de namen erbij.’

‘Tom vermaakt zich uitstekend. Hij belt mam een keer per maand met de mededeling dat het goed met hem gaat.’

‘Nog geen vrouw in beeld?’

‘Daar rept hij niet over. Hoe is het met Niels? Die is nu al vijftien jaar natuurlijk. Wel een veel oudere broer!’

‘Hij vindt baby’s leuk, hoor!’ zei ze snel, al zat Niels het liefst mokkend op zijn kamer als zij en Hotse druk bezig waren met de tweeling.

‘Hoor je nog wel eens wat van Maarten?’

‘Niels gaat er één keer in de maand naartoe. Met de bus de Afsluitdijk over. Dat gaat geloof ik wel goed. Hij is op een leeftijd dat je daar niet al te veel over praat.’

‘Nee, dat zal best.’

‘We ... we hebben geen hooglopende ruzies, meer moet je denk ik niet willen.’

‘En je ziet Malouke ook niet meer, hoorde ik van tante Janke?’

‘Zou kunnen. Sinds Niels geboren is, steeds minder.’

‘Dus ik ben niet welkom?’

Ze wond er nog steeds geen doekjes om, dat zusje van haar.

‘Als er niets veranderd is, hoef je niet te komen.’

‘Zoals je wilt, Pippi. Maar het spijt me meer dan ik kan zeggen.’

‘Doutsen,’ zei ze toen ze had opgelegd. ‘Ik heet Doutsen.’